

Szalóki Gabriella: E-könyvek és -reprintek igény szerint

Az E-könyvek igény szerint (eBooks on Demand, EOD) jól működő szolgáltatás, amelyet jelenleg tíz ország 23 könyvtára közösen működtet. A szolgáltatás a tömegdigitalizálással szemben egyéni igényeket igyekszik kielégíteni, és a minőséget állítja középpontba. Az EOD-konzorciumot nyolc ország tizenhárom könyvtára hozta létre 2006 októberében, azzal a céllal, hogy közös megrendeléskezelő rendszeren keresztül, online környezetben kínáljon modern könyvtári szolgáltatást. 2006-2008 között az Európai Bizottság az eTen program keretében támogatta a kezdeményezést, hogy üzleti modellt dolgozzon ki a szerzői jogvédelem alá nem eső könyvek digitalizálására. 2009-2013 között az újabb EOD-projekt, a Kultúra Keret Program (2007-2013) kapott támogatást annak érdekében, hogy a könyvtárak a digitalizálás terén megszerzett tapasztalatokat - az együttműködést és a szolgáltatást - más intézmények számára bemutassák, a konzorciumot európai szintű hálózattá bővítsék, valamint elősegítsék az interkulturális párbeszédet a régi könyvek olvasói között a Web 2.0-ás technológiák alkalmazásával.

EOD-reprintek

2007-ben, a szolgáltatás használói körében végzett felmérések során a megkérdezettek több mint 60 százaléka mondta azt, hogy a megrendelt e-könyvet vagy annak egy részét kinyomtatta.² Az EOD-tagkönyvtárakban januártól új szolgáltatást kínálnak: a digitalizált könyvek mellett a régi könyvek reprint változatát is meg lehet rendelni.

Az EOD-reprint az EOD e-könyv nyomtatott formája, amelyet a megrendelők a digitalizált változattal együtt kaphatnak meg. Ez egy nyomtatott könyv, amely papírkötésű, speciális EOD-borítóval és ISBN-számmal rendelkezik. A reprint forma kényelmesebbé teszi az olvasást és a tanulást, elsősorban olyan könyvek esetében, amelyekhez a hozzáférés korlátozott a könyv állapota vagy fizikai elhelyezése miatt.

Az EOD-konzorcium az Amazon.com online könyvruházzal kötött megállapodást a reprintek értékesítése céljából. Erre azért volt szükség, mert a forgalmazásban nagyobb piaccal és tapasztalattal rendelkeznek, mint a könyvtárak. A reprintek megrendelését ugyanúgy az online katalóguson keresztül lehet feladni, amennyiben a rekordban megjelenik az EOD- és a POD-megrendelő gomb. Ha nincs a rekord a katalógusban, a megrendelést az online űrlapon keresztül is fel lehet adni, amely elérhető az OSZK EOD-honlapjáról (www.oszk.hu/eod). Amennyiben a könyv még nincs digitalizálva, ezt is meg kell rendelni. A könyvtárak a digitalizálás után metaadatokat szolgáltatnak az Amazon számára. A könyv tartalmára vonatkozóan a könyvkereskedelemben használt BISAC (Book Industry Standards and Communications) tárgyszólistából kell kiválasztani a megfelelő kifejezést. Az ISBN-számot is itt lehet megadni, valamint egy rövid tartalmi ismertetőt is kell szolgáltatni, amely az online eladást segíti. A képek optimalizálását az innsbrucki központban végzik, majd visszaküldik a könyvtárak számára. Az e-könyvhöz és a nyomtatásra használt fájlok technikai szempontból különbözőek, a nyomdatechnikai eljárások törvényszerűségei miatt. A fájlok feltöltése után Innsbruckból rendelik meg az Amazontól a könyv nyomtatását a könyv első megrendelője számára. A megrendelés után három hónapig nem lehet a nyomtatást újra megrendelni azért, hogy a vásárló jogai ne sérüljenek. Három hónap után viszont bárki újra megrendelheti a reprintet, és a könyvtárak részesednek ezek eladásából is.

A következő formátumokat lehet megrendelni: 24-828 oldalig fekete-fehér, 24-500 oldalig színes nyomtatás esetén. Ennél nagyobb terjedelmű könyveket külön kötetekben tudnak

szállítani. Az EOD-reprint könyv árát úgy lehet kiszámolni, hogy 6 euró az alapdíj és 0,02 centbe kerül az oldalankénti nyomtatás. A szállítási költség ingyenes Ausztriában, Németországban, Lichtensteinben, Svájcban és az Egyesült Királyságban. Más európai országban 6 euró, a világ többi részén pedig 14 euró. Az árakat a mindenkori napi árfolyam szerint kell kalkulálni. Az elkészült reprintek az Amazon oldalán érhetőek el: amazon.de, amazon.co.uk, amazon.com.

Az EOD és Web 2.0-ás alkalmazások

Az EOD használóit a már meglévő Web 2.0-ás platformokon igyekeznek elérni, mint például a Wikipédia, LibraryThing vagy a GoodReads. A tagkönyvtárak közti kérdőíves vizsgálatok alapján a Wikipedia helyett a Wikiforrást és a Wikikönyvet, a GoodReads helyett a LibraryThinget találták alkalmasabbnak az EOD céljaira. A vizsgálat szempontjai a következők voltak: mi az alkalmazás közvetlen célja - szórakoztatás vagy információszolgáltatás, kik a használók, a könyvekkel kapcsolatos-e, van-e e-könyves része, az alkalmazott technológia fejlettsége, a használat költségei.

A LibraryThing olyan közösségi katalógizáló webes alkalmazás, amely alkalmas a saját könyvtárak katalógusainak és listáinak tárolására és megosztására. A használók könyvismertetőket is írnak, és kapcsolatba léphetnek a hasonló érdeklődésű használókkal. A LibraryThing előnye, hogy automatikus katalógizálást kínál a Z39.50-es szerveren keresztül az Amazon könyvtárházból, valamint a több mint 680 könyvtár, köztük a Kongresszusi Könyvtár és a Brit Nemzeti Könyvtár katalógusából. A szolgáltatás célja közvetlenül kapcsolatos az olvasással és a könyvtárakkal, a használók maguk az olvasók. A közösség aktív és világméretű, amelyből potenciális megrendelők is lehetnek. A szolgáltatáson keresztül az EOD e-könyvek ismertetői is elérhetővé válhatnak.

A GoodReads később indult, alapvetően ismertségi hálózatnak készült, közvetlenül az olvasóknak. Használata sokkal egyszerűbb, mint a LibraryThingé, több regisztrált használója van, de nem áll szoros kapcsolatban könyvtári alkalmazásokkal. Viszont rendelkezik saját e-könyves résszel, amelyben az EOD tartalmakat is szolgáltatathatna. A használat ingyenes - míg a LibraryThing esetében csak 200 könyvig; a technológiája fejlett, viszont a tagkönyvtárak közt megoszlik a vélemény abban, hogy az EOD céljaira megfelelő lehet a szolgáltatás. A GoodReads közösségi funkciói jobbak, a LibraryThing viszont több hasznos szolgáltatással rendelkezik: lehetővé teszi az adatexportálást, egyszerűbb a címkézés (tagging), statisztikákat készít, egyszerűbb a könyvek hozzáadása, tájékoztatást ad a helyi könyvesboltok és könyvtárak eseményeiről.³

A Wikipédia nyitott, közösség által szerkesztett enciklopédia, amely nem elsődlegesen a könyvekkel és azok olvasóival kapcsolatos. Az EOD metaadatokat, digitalizált könyvek linkjeit, ismertetőket tudna megjelentetni az oldalain. Míg a Wikipédia egy enciklopédia, a Wikiforrás: könyvtár. A Wikipédia szócikkeket tartalmaz a könyvekről, a Wikiforrás ezzel szemben eredeti forrásszövegeket tartalmaz, tehát az EOD tartalmakat is tudna oldalain közzétenni. Mindkettőhöz aktív közösségek csatlakoznak, amelyek szerkesztik és megvitatják a tartalmakat. A Wikikönyvek kézikönyvek közös és önkéntes fejlesztésére jött létre. A Wikiforrás a korábban már publikált anyagokra összpontosít, a Wikikönyvekben viszont a szerkesztők által írt oktatási anyagok szerepelnek (pl. tankönyvek és egyéb iskolai használatra szánt szövegek). A jegyzetekkel ellátott szövegek átfedést jelentenek a Wikiforrás és a Wikikönyvek között.⁴ Az EOD-szolgáltatás számára a Wikiforrás a legmegfelelőbb alkalmazás.

Az EOD-szolgáltatás ismertetője már megtalálható a Wikipédián, de a jövőben nemzetközi ismertségi hálózatokon is szerepelni fog, mint a Facebook és Twitter.

EOD-workshopok és bemutatók

Az EOD-tagkönyvtárak nyílt napokat szerveznek a lakosságnak vagy más könyvtárak és kulturális intézmények számára, hogy bemutassák az EOD-könyv előkészítésének folyamatát. Kiemelten fontosnak tartjuk az egyetemi hallgatók bevonását is, akik számára az e-könyv már része a tanulásnak, könyvtárosként maguk is készíthetik vagy szolgáltatják azokat. A tájékoztatók helyéről és idejéről a Katalist könyvtári levelezőlistán adunk hírt.

JEGYZETEK

1 Szalóki Gabriella: E-könyvek igény szerint: új könyvtári szolgáltatás. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2007. 10. sz. 34-38. p.

2 Szalóki Gabriella: Az "E-könyvek igény szerint" (EOD) szolgáltatás használói szemmel. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2008. 10. sz. 461-469. p.

3 http://www.spudart.org/blogs/randomthoughts_comments/4823_0_3_0_C/

4 <http://hu.wikisource.org/wiki>